

- *responsabilita` għall-inadempiment kuntrattwali*
- *differenzi mill-kolpa akwiljana*
- *piż tal-prova fuq id-debitur*

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 8 t'Ottubru, 2019.

Rikors Nru. 480/11GM

Pamela Fears

vs

Leo Grech bhala operatur ta' Paramount Garage u Mario Camilleri

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Ġuramentat ta' pprezentat fit-13 ta' Mejju 2011, li permezz tiegħu l-attriċi abbażi tal-premessi illi:

1. kienet taħdem bħala *tourist representative* tas-soċjetà TUI, u parti minn xogħolha kien li tilqa' t-turisti meta jaslu l-ajruport internazzjonali ta' Malta u takkumpanjhom għal-lukanda tagħhom fuq it-trasport li jigi hekk provdut;
2. fil-lejl ta' bejn it-23 u l-24 ta' Ġunju 2009, meta hija kienet riekba fuq kowċ misjuqa mill-konvenut Mario Camilleri u pprovduta mis-soċjetà Paramount Garage, minħabba sewqan eċċessiv, traskurat u negligenti tax-xufier imsemmi, fid-dawra tal-Qawra, hdejn ta' Fra Ben, hija waqgħet fuq l-istess kowċ, appuntu fit-taraġ li jagħtu għall-bieba tal-emergenza, bil-konsegwenza illi sofriet ġrieħi li ġew anke ċċertifikati tali ta' natura permanenti;
3. it-taraġ tal-*emergency exit* ma kienux mixgħulin u kienu fi dlam ċappa, b'mod illi bil-lejl it-taraġ ma kienux jidhru, filwaqt illi minn ġewwa, il-kowċ, f'dak il-hin tal-inċident, kienet kemm kemm mixgħula, b'dawl baxx immens;
4. l-inċident seħħ tort unikament tal-konvenuti jew min minnhom;
5. interpellati sabiex jersqu għall-likwidazzjoni u konsegwenti hlas tad-danni sofferti mill-attriċi, dawn baqgħu inadempjenti u għalhekk kellha ssir l-odjerna proċedura.

Talbet lil din il-Qorti:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-konvenuti jew minn minnhom huma unikament responsabbli għall-inċident li seħħ fil-lejl bejn it-23 u l-24 ta' Ġunju 2009 fuq kowċ tat-turisti misjuqa mill-konvenut Mario Camilleri u pprovduta mis-soċjetà konvenuta Paramount Garages, f'liema inċident l-attriċi sofriet danni serji, inkluż diżabilità permanenti.
2. Tillikwida d-danni kollha sofferti mir-attriċi rizultat ta' l-inċident hawn fuq imsemmi, jekk hemm bżonn, bil-ħatra ta' perit nominandi.

3. Tikkundanna lill-konvenuti jew minn minnhom sabiex iħallsu lill-attriċi dik is-somma li tiġi hekk likwidata ai termini tat-tieni talba.

Bl-ispejjes kollha u bl-imgħax legali skond il-liġi kontra l-konvenuti;

Rat ir-Risposta Maħlufa imressqa mill-konvenut Leo Grech bħala operatur ta' Paramount Garage fis-17 ta' Ġunju 2011 li permezz tagħha eċċepixxa illi:

1. mhux legittimu kontraddittur tal-attriċi u konsegwentement għandu jiġu liberat mill-osservanza tal-ġudizzju.
2. it-talbiet kollha tar-attriċi huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u għalhekk għandhom jiġu miċħuda;

Rat l-istqarrija ta' Dr Alessia Zammit McKeon waqt l-udjenza tas-6 ta' Lulju 2011¹ li l-kowċ mhix proprjeta`tiegħu la f'ismu u lanqas bħala operator tal-Paramount Garage;

Illi rat in-nota ta' ċessjoni² pprezentata mill-attriċi fis-26 ta' Ottubru 2011 fil-konfront ta' Mario Camilleri u zammet ferm it-talbiet tagħha fil-konfront tal-konvenut l-ieħor Leone Grech bħala operatur ta' Paramount Garage³;

Rat is-sentenza tagħha (diversament ippreseduta) tat-30 ta' Lulju, 2015⁴, li biha u għar-raġunijiet hemm imfissra, ċaħdet l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-konvenut Leo Grech u iddikjarat li li huwa tħarrek sewwa u jmissu jibqa' jidher fil-kawża biex iwieġeb għall-pretensjonijiet tal-attriċi u ordnat is-smiegħ tal-kawża jissokta bil-ġbir tal-provi;

¹ Fol 59

² Fol 61

³ Fol 61

⁴ Fol 167

Rat il-verbal tagħha (diversament preseduta) tat-13 t'April 2016 fejn hatret bħala perit mediku lill-Kirurgu Ortopediku Carmel Sciberras⁵;

Rat l-atti kollha tal-każ;

Baži tal-azzjoni attriċi hija l-inadempjenza kuntrattwali

Ikkunsidrat:

Illi permezz ta' din il-kawża, l-attriċi qiegħdha żżomm responsabbli għad-danni lil Leone Grech bħala operatur ta' kowċ għad-danni li sofriet kawża ta' diżabilita' fiżika meta korriet waqt li kienet passiġġier fl-istess kowċ hi u tagħmel xogħol ta' gwida tat-turisti. Għalkemm harrket ukoll lix-xufier, hija ċediet il-kawża fil-konfront tiegħu. Leone Grech eċċepixxa li ma kellu l-ebda relazzjoni ġuridika magħha iżda din il-Qorti, permezz tas-sentenza msemmija, ċaħditlu t-talba billi stabbiliet li kien hemm relazzjoni *ex contractu* bejn l-attriċi bħala passiġġiera u l-konvenut bħala l-provditur tas-servizz tal-kowċ;

Illi għalhekk l-attriċi mhix qiegħdha tibbaża t-talba tagħha fuq il-kulpa akwiljana, imma fuq l-inadempjenza kuntrattwali. Hemm dottrina u ġurisprudenza voluminuża dwar id-differenza (*o meno*) bejn it-tnejn;

Differenzi bejn l-illeċitu akwiljan u l-illeċitu kuntrattwali

Ikkunsidrat:

Illi skont l-**imhallel Caruana Curran** “*l-colpa aquiliana* tirrikorri meta d-dannu jigi kaġonat f'rapport ekstrakuntrattwali, *cioe`* tillimita ruħha għal fatt tal-bniedem bħala ksur tad-dover ta' protezzjoni jew ta' dover generali tan-*neminem laedere* kombinat man-negligenza taħt l-art. 1075, 1076 tal-Kodici mentri l-*colpa* jew responsabbilita' kuntrattwali tirisali għal kuntratt u hija fondata fuq il-vjolazzjoni

⁵ Fol 276

tad-dover tal-prestazzjoni li l-obbligat għandu favur il-parti l-oħra”⁶;

Illi skont **Castronovo**⁷ *“mentre nel torto extracontrattuale la colpa è elemento costitutivo della responsabilità e cioè di un’obbligazione risarcitoria tra due soggetti fino ad allora irrelati, nella responsabilità contrattuale il vinculum iuris esistendo già, la colpa non può esplicare quella funzione costitutiva di un’obbligazione che invece le è propria nella responsabilità aquiliana. In pari tempo nella responsabilità contrattuale è l’obbligazione medesima che, in quanto si traduce nella necessità giuridica dell’adempimento, dà vita a responsabilità per il fatto stesso della sua mancata attuazione, talché solo l’impossibilità di adempiere esclude la responsabilità ma nel momento stesso in cui e per la ragione che estingue l’obbligazione (art. 1256 c.c.)”*;

Illi skont dottrina magġoritarja fl-Italja, id-differenza ewlenija bejn iż-żewġ tipi ta’ illecitu tinstab fix-**xorta u piż tal-prova**: *“diverso è infatti il contenuto della prova che spetta al danneggiato, il quale in caso di inadempimento dell’obbligazione (contrattuale) deve provare soltanto tale inadempimento, spettando poi al danneggiante la prova liberatoria sulla responsabilità; mentre nella responsabilità aquiliana, il danneggiato deve provare non solo il fatto dannoso, ma anche la responsabilità del danneggiante”*⁸;

Illi fi kliem il-**Bianca**: *“Come la prova degli altri elementi costitutivi dell’illecito, la prova della colpa è a carico del danneggiato. In ciò si riscontra una delle più vistose differenze della responsabilità extracontrattuale rispetto a quella contrattuale, dove è il debitore che ha l’onere di provare la sua mancanza di colpa”*⁹;

“Per quanto si attiene al contenuto della prova liberatoria incombente in

⁶Gaetano Spiteri v Thomas Castle 18.08.1965 Prim’Awla sedenti l-Imħallef M. Caruana Curran - XLIX.ii.1027

⁷ Carlo Castronovo, La Nuova Responsabilità Civile, 3a ed., 2006, pagina 456

⁸ Enciclopedia Forens

⁹ C. Massimo Bianca, Diritto Civile Vol 5 La Responsabilità para. 253: seconda edizione 2012

*generale sul debitore inadempiente, va rilevato che a quest'ultimo **non è sufficiente dare una prova generica delle proprie capacità o della idoneità della propria organizzazione o dei mezzi predisposti per l'adempimento.***

*“Occorre piuttosto che egli dia la prova della sua assenza di colpa in relazione alla causa che ha impedito l'adempimento o l'esatto adempimento, **che cioè tale causa era imprevedibile e inevitabile alla stregua della dovuta diligenza.***

“Questa prova implica l'identificazione della specifica causa impeditiva (il fortuito)”¹⁰;

“Mentre la prova della mancanza di colpa è a carico del debitore, la prova dell'inadempimento è a carico del creditore”¹¹;

Illi d-dottrina Taljan suċċitata tista' tiġi applikata wkoll għal-liġi tagħna. Difatti, skont **Artiklu 1133 tal-Kodiċi Ċivili**: “Id-debitur, ukoll jekk ma jkunx mexxa b'mala fidi, jiġi kkundannat għad-danni, jekk ikun hemm lok, sew minhabba li jkun naqas għall-esekuzzjoni tal-obbligazzjoni kemm ukoll minhabba d-dewmien fl-esekuzzjoni tagħha, **kemm-il darba hu ma jippruvax illi n-nuqqas tal-esekuzzjoni jew id-dewmien sar minhabba xi haġa barranija li tagħha huwa ma kienx htija.**” Dispożizzjoni li tixbaħ lill-Art. 1218 tal-Codice Civile Italiano vigenti (tal-1942):

“Il debitore che non esegue esattamente la prestazione dovuta è tenuto al risarcimento del danno, se non prova che l'inadempimento o il ritardo è stato determinato da impossibilità della prestazione derivante da causa a lui non imputabile”.

¹⁰ op.cit, para. 27

¹¹ op.cit, para. 28

Il-kittieb **Franzoni**¹² jgħid li, għalkemm spiss jingħad li hemm l-inverżjoni tal-prova, ikun iktar preċiż jekk jingħad li l-colpa għadha element tal-illecitu extra-kuntrattwali jew akwiljan; filwaqt li l-Art. 1218 jgħid, fil-kamp kuntrattwali, responsabilita` oġġettiva, li d-debitur jista' jehles minnha billi jipprova li l-inadempiment kien minħabba impossibilita` sopravvenuta li għaliha ma jahtix hu. Dejjem fil-kamp kuntrattwali, **“e` l’inadempimento la fonte della responsabilita`, non gia` l’inadempimento colposo”**¹³;

l-attriċi trid tipprova l-inadempiment; imbagħad imiss lill-konvenut jiskolpa ruħu

Ikkunsidrat:

Illi r-relazzjoni kuntrattwali in kwistjoni hija waħda ta' transport, li fost l-oħrajn inissel l-obbligazzjoni li jiġi pprovdut mezz ta' transport (f'dan il-każ, il-kowċ) sikur u misjuq bil-galbu. Billi l-kwistjoni mhix waħda ta' kulpa akwiljana, l-attriċi m'għandhiex bżonn tipprova li kien hemm in-negligenza da parti tal-operatur. Kull m'għandha tipprova hu li hija kienet passigġiera u li wegġgħet waqt il-vjaġġ – fatt li mhuwiex qiegħed jiġi kkontestat. Hawnhekk il-piż tal-prova jdur fuq l-operatur, li jrid jipprova li uza d-diligenza fil-livell rikjest skont ir-regolamenti vigenti u/jew skont il-kriterju tal-bonuspaterfamilias. Jekk jirnexxilu jagħmel dan, ikun ipprova li huwa ma kienx inadempjenti, għaliex is-sinistru jkun seħħ minħabba xi haġa barranija li ma kellux kontroll fuqha¹⁴;

¹² Massimo Franzoni, L'Illecito, 2a ediz. (parti minn Trattato della Responsabilita` Civile tal-istess awtur), sena 2010, paġna 212

¹³ Franzoni jiċċita lil Mengoni u Carnelutti li huma tal-istess fehma.

¹⁴ ara f'dan is-sens Alberto Trabucchi, Istituzioni di Diritto Civile, 48 ed, 2017, paġni 858-859

Fil-każ preżenti, il-qagħda tal-konvenut hija partikolarment żvantagġjata billi ma tax eċċezzjoni fil-mertu;

Illi fil-każ preżenti m'hemmx kwistjoni li l-attriċi wegħet waqt li kienet riekba x-xarabank. **Il-konvenut ma ta l-ebda eċċezzjoni fil-mertu**, hlief dik ġenerika li t-talbiet tal-attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt - li proprjament ma hi eċċezzjoni xejn għaliex eċċezzjoni trid tkun speċifika l-istess bħalma trid tkun l-azzjoni, u dan sabiex il-kontroparti tkun tista' tiddefendi ruħha. Kull eċċezzjoni trid, bħala regola ġenerali, tiġi ppreżentata fir-risposta ġuramentata, u fin-nuqqas japplikaw ir-regoli tal-prekluzjoni; b'mod li l-eċċezzjoni ma tistax titqanqal iktar tard; lanqas informalment. Dan fl-interess tal-ħeffa li hu wieħed mill-prinċipji regolanti l-proċess ġudizzjarju (dak li Zuchermann isejġihom l-*overriding principles*) fl-era kontemporanja. Illi għalhekk f'dan il-każ, ġaladarba l-attriċi ippruvat dak li kien jinkombi fuqha li tipprova, dan jibbasta sabiex it-talbiet tagħha għandhom jintlaqgħu;

Provi tal-attriċi

Ikkunsidrat:

Illi fir-rikors ġuramentat tagħha, l-attriċi tatribwixxi l-kawża tal-inċident għal żewġ fatti:

(i) is-sewqan eċċessiv, traskurat u negliġenti tax-xufier, fid-dawra tal-Qawra, ħdejn ta' Fra Ben,

(ii) id-dwal fit-taraġ tal-*emergency exit* ma kinux mixgħulin u kienu fi dlam ċappa, b'mod illi bil-lejl it-taraġ ma kienux jidhru, filwaqt illi minn ġewwa, il-kowċ, f'dak il-ħin tal-inċident, kienet kemm kemm mixgħula, b'dawl baxx immens;

(i) is-sewqan

Illi fl-affidavit tagħha, l-attriċi stqarret li **tul il-vjaġġ talbet lix-xufier, għalxejn, diversi drabi, biex inaqqas mill-veloċità**: *“Nonetheless despite all my efforts the said Mr. Saliba did not slow down and continued to drive in what I thought was a dangerous and irresponsible manner”*. Wara li l-kowċ waqfet biex niżlu turisti fil-Qawra Palace Hotel, kompliet għad-destinazzjoni li kien imiss xi 4 jew 5 minuti bogħod. Riedet tkellem turist minħabba li kellu bżonn l-ossigenu fil-lukanda tiegħu. *“I asked the driver to slow down again as I was walking up the coach aisle – the said driver was well aware of the situation and of course he could see me at his side and through his mirrors...”*;

Illi l-attriċi tispjega illi ma kellhiex għażla oħra hlief timxi u tmur fuq wara tal-kowċ peress li riedet tkellem lil passigġier li kellu bżonn ċilindru tal-ossigenu għaliex fl-ajruport kienu remewlu ċ-ċilindri kollha; kien inkwetat u kien fil-bżonn urġenti ta’ ossigenu meta jasal fil-lukanda tiegħu. L-attriċi kienet għamlet it-telefonati meħtieġa u xhin seħh l-inċident, l-attriċi kienet sejra tgħidlu fejn kellu jieqaf u x’se jsib meta jasal il-lukanda. Ma xtaqitx tgħid dan id-diskors ta’ natura privata fuq il-*microphone* fejn setgħu jisingħu l-passigġieri kollha;

Illi l-attriċi tirrakkonta li *“When we reached the bend at Fra Ben on the Qawra Seafront the driver took a sharp turn. I was thrown into the emergency escape stairwell and found myself upside down in this limited space... it was pitch black and there was no emergency lighting around this escape route I had landed in...”* Hasbet illi kienet intremiet barra mill-kowċ. Il-passigġieri l-oħra bdew jgħajjtu sabiex ix-xufier jieqaf u kellhom jgħinuha biex tqum fuq saqajha;

Illi fil-kontro-eżami, l-attriċi tispjega illi meta x-xufier kiser f’daqqa hija kienet għadha ma waslitx hdejn il-passigġier in kwistjoni iżda kienet miexja u qed iżzomm mas-sedili. Iżda tant kien hemm dlam illi ma setgħetx tinduna illi kien hemm l-*exit door* u li sedili ma kienx hemm u għalhekk ma kinitx preparata li ma

ssib imkien ma x'hiex taqbad, u spiċċat fit-taraġ mudlam. Mistoqsija jekk l-kumpanija li taħdem magħha kellhiex xi regolamenti illi hadd mill-passiġġiera ma seta' jgħid u jimxi waqt li l-kowċ tkun miexja, wiegħbet illi din ir-regola bil-miktub għet mibgħuta min-naħa ta' Catherine Parrick, illi hija l-uffiċċjal tas-Saħħa u Sigurta', **wara** illi kien seħħ l-aċċident. L-attriċi tispjega ukoll illi kemm-il darba ingħatat '*reserve signs*' biex tpoġġihom fuq seats bis-*seatbelts* imkissrin u li baqgħu ma trangawx;

Illi meta Paramount Garages bagħtet rapport tagħha jumejn wara l-inċident, lill-kumpanija li magħha l-attriċi kienet impjegata, kien hemm miktub illi x-xufier meta kien qiegħed isuq "I noticed from the driver's mirror that Ms Pamela, the Transfer Rep, moved off from her seat and walked to the rear part of the coach to talk with some clients whilst the coach was in motion"¹⁵. Jgħid ukoll illi d-dawl tal-kuritur kien mixgħul u anke tat-taraġ tal-*intercontinental door*. Waqt dawn il-proċeduri, ix-xufier Silvio Saliba spjega li dan id-dawl jixgħel awtomatikament kif jixgħel il-fanali ta' quddiem. L-uniku dawl li jixgħel ix-xufier huwa d-dawl tas-saqaf li jista' jixgħel *bright* li jużah meta jkun qed jgħabbi l-passiġġieri jew baxx li jużah meta jkun qed isuq bil-lejl. Saliba biddel il-verżjoni mogħtija *a tempo vergine* u qal illi **l-attriċi kienet avżatu illi kienet sejra tkellem lil passiġġier partikolari** għax kellu bżonn xi ħaga. Jgħid illi dak il-ħin l-veloċita' tiegħu kienet ta' 30 kilometru fis-siegħa. Kif dar fid-dawra ta' Fra Ben wieħed mill-passiġġieri beda jgħajjatlu biex jieqaf u meta mar jicċekkja x'għara sab li attriċi kienet waqgħet it-taraġ u sabha saqajha 'l fuq u daharha lejn il-bieb. Kellhom jgħinuha biex qamet fuq saqajha. Staqsiha jekk wegħgetx u hi qaltlu le u lanqas riedet li jwassalha l-*clinic*. Jgħid illi qatt ma qaltlu illi waqgħet għax kien għaddej b'veloċita' qawwija jew għax kien id-dlam;

¹⁵ Fol 114.

(ii) il-kundizzjoni tal-kowċ

Illi l-konvenut Grech jispjega illi x-xufiera fil-kumpanija tiegħu kull filgħodu jridu jagħmlu tip ta' *check list* illi ppreżenta kampjun tagħha¹⁶ li kienet tingabar **darba fil-gimgha** iżda meta ikun hemm xi nuqqas, ix-xufier għandu responsabilita` li jiġbed l-attenzjoni lill-*manager* tal-kumpanija Joseph Abela permezz ta' formola appożita¹⁷. Normalment ix-xufier dejjem isuq l-istess vettura. F'dan il-każ x-xufier Silvio Saliba dejjem kien isuq il-kowċ bin-numru ta' reġistrazzjoni ACY-974. Il-kumpanija m'għandha l-ebda assikurazzjoni li qed jimliha *check list* kuljum, din kienet esklussivament responsabilita` tax-xufier. Wara kull 14,000-18,000 kilometru kull vettura jsirilha *general service*. Rigward *ic-check list* tal-perjodu ta' Ġunju 2009 u ċjoe` meta ġara l-incident, il-konvenut ma ppreżenta l-ebda dokument għax jgħid illi wara sentejn jiddisponu minnhom mikejja illi din *ic-check list* partikolari kienet fil-kwistjoni ta' aċċident;

Illi xehed ukoll Joseph Abela li ikkonferma illi jekk ikun hemm xi problema fil-vettura, ix-xufier jiġbed l-attenzjoni permezz ta' *check list* u l-vettura ma toħroġx għax-xogħol qabel ikun iċċekkjaha hu personalment. Jagħmel ukoll *spot checks* kuljum matul il-ġurnata u f'gimgha jirnexxielu jiċċekkja l-vetturi kollha;

Meta fil-kontro-eżami mistoqsi kif kien ċert li d-dawl tat-taraġ kien mixgħul, jgħid illi huwa jiċċekkjahom kuljum u jsir *service* darba kull xahrejn jew tlett xhur. Rigward *ic-check list* illi suppost jimla kuljum u jagħti lill-*manager* tal-kumpanija kull gimgha **ma kienx jaf biha** iżda kien konsapevoli li jrid jiċċekja l-affarijiet jaħdmux u jekk le jirraporta;

Evaluwazzjoni tal-verżjonijiet rispettivi

Ikkunsidrat:

¹⁶ Dok LGH a fol 480.

¹⁷ Fol 481.

Illi l-attriċi kienet konsistenti fil-verżjoni li tat tal-akkadut. B'kuntrast ma' dan, il-konvenut ipprova provi konfligġenti kemm dwar iċ-ċirkostanzi li fihom seħħ l-akkadut kif ukoll dwar kemm tabilhaqq kien jiċċekkja l-funzjonament tax-xarabankijiet tiegħu b'mod ġenerali. Imbagħad naqas li jipprovdi prova li għamel hekk f'dan il-każ partikolari;

Illi dwar l-akkadut, is-sewwieq fir-rapport mogħti *a tempo vergine* kien ekonomiku mal-verita', għax filwaqt li qal li ra lill-attriċi tqum minn postha, ma qalx li nformatu li sejra tqum. Il-verżjoni tax-xufier hija kontradetta minn dik tal-attriċi fuq diversi punti. Dwar is-sewqan, isostni li kien għaddej verament bil-mod mentri l-attriċi ssostni li kien qiegħed isuq mgħagġel tant li ġibditlu l-attenzjoni anke iktar kmieni fil-vjaġġ iżda ma tax kasha. Dan huwa verosimili anke għaliex kien l-aħħar vjaġġ; ix-xufier kien ilu jaħdem mis-sitta ta' filgħodu, u m'hemmx dubbju li kien anzjuż biex idabbar rasu lejn daru. Hija iktar verosimili l-verżjoni tal-attriċi, anke għaliex il-Qorti ma sabet l-ebda inkonsistenzi fiha. Fi kwalunkwe każ il-konflitt fil-provi jsarrafin- nuqqas tal-prova li jrid iġib il-konvenut li fis-sewqan tax-xufier tiegħu kien hemm il-grad ta' attenzjoni tal-bonuspaterfamilias. Ix-xufier Saviour Saliba filwaqt li ma jammettix li kien hemm id-dlam fix-xarabank meta seħħ l-inċident; qal li jixhel il-brights meta jkun meħtieġ. Ċertament dan kien il-każ meta l-attriċi qamet minn postha u huwa naqas li jagħmel dan;

Illi dwar l-istat tal-kowċ jirriżulta li kien hemm nuqqas serju ta' konroll fuq il-kundizzjoni tal-vetturi operati mill-konvenut. Ix-xhud Joseph Abela, supervisor, xehed li x-xufiera huma pprovvduti b'checklist li suppost jimlew kuljum wara li jkunu wettqu spezzjoni tal-vettura. Fil-fatti jirriżulta li din iċ-checklist ma jivverifikaha hadd u lanqas biss tinzamm kopja tagħha. Ix-xufier Saviour Saliba ma kellu l-ebda ideja ta' din iċ-checklist. Għalhekk ma jirriżultax li x-xufier kien jagħmel spezzjoni ta' kuljum tal-kowċ. Joseph Abela qal li hu personalment jagħmel spot checks u li hemm records tal-general service li jsir kull 15,000

kilometru. B'danakollu l-ebda kopja ta' dawn ir-records ma g'iet esibita. Ix-xufier Saviour Saliba xehed li kull targa tal-ħruġ t'emergenza kellha d-dawl; iżda jirriżulta li kellha biss bozza waħda żgħira li dakinhar tal-incident ma kinitx tixhel.

Illi kollox ma' kollox, minkejja r-riferenzi – anke jekk inkonsistenti jew kontradittorji - għal kontrolli varji tal-vetturi, ma saret l-ebda prova konkreta fir-rigward. Għalhekk il-konvenut ma skarikax il-piż ta' prova, inkombenti fuq spallejh, li huwa adempixxa l-obbligu kuntrattwali tiegħu li jipprovdi vjaġġ sikur;

Rata ta' Dizabilita`

Illi l-attriċi pprezentat sett ta' ritratti fejn juru t-tbenġil kbir li kellha fuq ġisimha¹⁸. Għalkemm kienet muġuġha u ma setgħetx torqod dak il-lejl, l-għada xorta marret għax-xogħol peress li kellha 184 turist fir-responsabilita tagħha u kien tard wisq biex jibdilha xi ħadd;

Illi l-espert mediku Mr Carmel Sciberras fir-rapport tiegħu pprezentat fl-24 ta' Ġunju 2016 u maħluf fil-15 ta' Settembru 2016 ikkonstata illi l-movimenti kollha tal-għonq tal-attriċi huma neqsin b'xi 50 fil-mija u sab ukoll illi l-estenzjoni fid-dahar hija nieqsa. L-attriċi ħasset *tenderness all over the spine*. Kellha ukoll reżistenza biex tgħolli saqajha. Spallejha kellhom ftit nuqqas ta' *abduction* u għalhekk ikkonkluda illi l-attriċi garrbet ħsara fit-tessuti rotob ta' partijiet ta'

¹⁸ Dok E a fol 11.

ġisimha, l-aktar id-dahar u d-dirgħajn bħala riżultat tal-inċident li kellha. Il-fatt illi m'għaddilhiex seba' snin wara l-inċident, x'aktarx ifisser li xi ffit jew wisq ser tibqa' tbat b'dan l-uġiġħ li qed itellifha milli tagħmel ix-xogħol normali ta' kuljum. Madanakollu hi kompliet taħdem normali sakemm ingħatat is-sensja. Ukoll tmur għand il-qraba tagħha ġewwa l-Ingilterra darba fis-sena;

Illi l-espert mediku mhux tal-fehma illi l-episodju tal-*Pulmonary Embolus* hu riżultat dirett tal-inċident għax fuq kollox ġara erba' snin wara. Dan reġa' kkonfermah waqt ix-xhieda tiegħu in eskussjoni u spjega illi *Pulmonary* tiġġenera wara xi operazzjoni kbira, meta xi hadd ikun għal żmien twil f'sodda jew anke f'titjiriet twal u għalhekk żgur li kieku kienet konsegwenza tal-aċċident, kienet tiffirma ferm qabel minn erba' snin. Huwa attribwixxa rata' ta' diżabilita' permanenti ta' 5%;

Illi l-attriċi fin-nota ta' sottomissjonjiet tagħha rigward il-*Pulmonary Embolus* ma taqbilx mal-konkluzjoni illi wasal għaliha l-espert mediku. Filfatt wara li ġie ppreżentat ir-rapport tal-espert, l-attriċi irriservat li titlob il-ħatra ta' periti perizjuri permez ta' nota tal-31 ta' Ottubru 2016¹⁹ iżda baqgħet ma talbitx il-ħatra ta' tali esperti. Għalhekk la l-attriċi ma użatx l-mezzi lilha mogħtija mill-Liġi għal-ħarsien tad-drittijiet tagħha, din il-Qorti m' għandhiex għalfejn ma toqgħodx fuq ir-rapport imħejji mill-espert mediku maħtur minnha u talloka rata' ta' diżabilita ta' 5%;

Damnum Emergens

Illi għal dak li jirrigwarda id-*damnum emergens* l-attriċi ressqet numru ta' rċevuti²⁰ li jikkonsistu f'xiri ta' mediċini, ta' tobba, servizzi ta' sptar privat, xiri ta' sodod u saqqijiet ortopediċi, servizzi ta' taxi, u spejjeż legali bil-valur

¹⁹ Fol 340.

²⁰ Dok B a Fol 25-41, Dok PF9 a Fol 200 et seq, Dok PF10, PF11 u PF 12 a Fol 341 et seq u Dok B-E a Fol 393 et seq.

komplessiv ta' €6,333.95. Għaldaqstant il-Qorti tillikwida danni taht dan il-kap għall-ammont ta' €6,333.95;

Lucrum Cessans

Illi l-attriċi tilmenta minn uġiġh f'daharha li minhabba fih ma tistax titbaxxa jew terfa' mqar hwejjeg mhux tqal hafna. L-uġiġh ġieli jqajjimha bil-lejl. Ix-xogħol tad-dar tagħmlu imma bil-mod. Ma ssuqx u t-taraġ idejjaqha. Xtrat saqqu apposta u tmur tghum fi *swimming pool* imsahhna spiss u tipprova żzomm ruhha attiva;

Illi fit-8 ta' Jannar 2013 kellha uġiġh f'sidirha u sabet li kienet qed tbatu minn *Pulmonary Embolus (blood cloth)* u kellha tiddaħhal l-isptar, u bdiet tiehu medicina għaliha. L-attriċi tatribwixxi dan l-episodju għall-inċident in kwistjoni;

Paga

Illi l-attriċi fis-sena li fih sehh l-inċident (2009) kellha paga gross ta' €8,014²¹. L-introjtu fis-sena ta' qabel kien dak ta' €8,494²² u dak tas-sena ta' wara kien ta' €12,959²³. Għaldaqstant il-Qorti sejra tiehu medja ta' dawn iċ-ċifri, li jwassal għal-ammont ta' €9,822;

Multiplier

Illi fil-każ prezenti, l-attriċi fiż-żmien tal-inċident kellha 56 sena. Għalhekk din il-Qorti se taddotta *multiplier* ta' 5 snin²⁴;

²¹ Dok RO5 a fol 332.

²² Dok RO4 a fol 331.

²³ Dok RO6 a fol 333.

²⁴ Issir referenza għal-iskeda utilizzata fis-sentenza *Anthony Azzopardi et vs Awtorita' dwar it-Transport ta' Malta*, deċiża fit-8 ta' Marzu 2012.

Lump Sum Payment:

Illi kif diga` ngħad minn din l-istess Qorti f`sentenzi oħra: “mhix sejra, kif soltu jsir, tagħmel tnaqqis minhabba li qiegħda tingħata *lump sum*. Tnaqqis bħal dan kien jagħmel sens sa ffit tas-snin ilu meta l-banek kummerċjali kienu jagħtu sa madwar 5% għal depożiti fissi. Li kien ifisser li f`ċerti każijiet, il-vittma kienet tieħu permezz tal-imghax, somma ekwivalenti għall-paga li kien ikollha li kieku ma seħhx l-incident; u fl-aħhar mill-aħhar tibqa` bis-somma kapitali f`idejha. Dan iżda mhuwix il-każ fiż-żminijiet tal-lum, fejn l-imghax huwa prattikament negligibbli, u l-kapital ikollu “jittiekel”; fi kliem ieħor jiġi kkunsmat”²⁵. Dan iktar u iktar fil-każ preżenti fejn l-incident seħh għaxar snin ilu;

Likwidazzjoni ta' l-ammont ta' *lucrum cessans*:

Illi a bażi tas-suespost, il-*lucrum cessans* għandu jiġi kkalkolat bil-mod segwenti:

Paga ta' €9,822;

Multiplier ta' ħames (5) snin;

Grad ta' dizabilita` permanenti ta' 5%;

Illi in vista tal-elenku indikat fil-paragrafu preċedenti, l-ammont ta' danni relattiv għall-*lucrum cessans* hu hekk stabbilit fl-ammont ta' **€2,455.50**;

Damnum Emergens: €6,333.95

Total: **€8,789.45**

²⁵ Trevor Grech v Lawrence Agius – Qorti Ċivili, Prim'Awla, 17 t'Ottubru 2018.

Decide

Għal dawn il-motivi, il-Qorti tiddisponi mill-kawża billi, tiċhad l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuta, tilqa' t-talbiet attriċi billi:

1. tiddikjara lill-konvenut Leo Grech bħala operatur ta' Paramount Garage responsabbli għall-incident tas-6 ta' April 2010;
2. tillikwida d-danni fis-somma ta' €8,789.45;
3. tikkundannah iħallas lill-attriċi s-somma hekk likwidata ta' €8,789.45 bl-imghaxijiet legali dekorribbli mid-data ta' din is-sentenza sad-data tal-ħlas effettiv. L-ispejjeż tal-kawża jithallsu kollha mill-konvenut.

Moqrija.

ONOR IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA